

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

VAN ZOYS TOT SOEST / 24e jaargang nummer 3

Foto omslag: Het oude Raadhuis tijdens viering 900 jaar Soest.

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: W.P. de Kam, Emmalaan 3 wim.de.kam@wolmail.nl	(035-5880048)
Secretaris	: vacature	
Penningmeester	: P.Kuijpers, van Weedestraat 84a pkuijpers@12move.nl	(035-6013060)
Overige leden	: R.P. van Dorresteijn, Kolonieweg 6a r.v.dorresteijn@planet.nl	(035-6030234)
	A.J. van den Dijssel, Irenelaan 7	(035-6027238)
	R.H.M. van Hal, Spinet 47 rvanhal@wanadoo.nl	(035-6020573)
	J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
	Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54 jvdpoll@obsoest	(035-6017065)
	W. Routers, Cimbaal 19 routers@wanadoo.nl	(035-6010169)
	P. v.d. Weij, P.C. Hooftlaan 34 weijp@soest.nl	(035-6015779)

Redactiecommissie	: J.E.J. Hilhorst W.P. de Kam W.C.J.M. Peters	
Redactie-adres	: Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639 E-Mail: johhilh@wanadoo.nl	
Homepage	: www.soest.nl/hvs	

Omslag : W. Routers
Grafische verzorging : Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest
Alle rechten voorbehouden.

Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

VAN DE VOORZITTER

Wim de Kam

Feesten ! - 2004 komt er aan!.

In 2004 hoopt Soest te vieren dat het 975 jaar bestaat.

De gemeenteraad heeft na ampele discussie daarvoor geld beschikbaar gesteld. De discussie is mede door de berichtgeving in de ons vertrouwde Soester Courant niet onopgemerkt gebleven.

De discussie markeert nog eens dat feesten geen vanzelfsprekende statische fenomenen zijn maar dat de dynamiek van en in de samenleving zich ook weerspiegelt in deze uitingen van volkscultuur en de bereidheid om deze uitingen als inbreuk op de economie van het dagelijks leven te financieren.

In de etnologie (volkskunde) neemt het fenomeen 'feest', meestal verbreed tot 'viering' een belangrijke plaats in. De etnoloog Gerard Rooijakkers, winnaar van de Prins Bernhard Cultuurfondsprijs in 2002 heeft er uitgebreid over geschreven.

Feesten en rituelen structureren niet alleen in hoge mate het persoonlijke leven maar vormen tevens sleutelstukken in de volkscultuur. Feesten en daarbij behorende rituelen bestaan bij de gratie van het contrast met de routines van alle dag. Het is een doorbreking van het dagelijks leven waarbij vaak de combinatie van verleden, heden en toekomst aan het feest een kritische spanning verleent. Op het moment van de viering wordt met het oog op de toekomst (b.v. de bevordering van de sociale cohesie in de samenleving of vergroting van betrokkenheid bij de eigen woonplaats of bevordering van het historisch besef) iets uit het verleden (b.v. een gebeurtenis in 1028 waarbij Soest in een belangrijke oorkonde werd vermeld) als heuglijk feit gememoreerd. Die kritische spanning is niet zonder risico. Niet zelden wordt de herinnering ondergeschikt gemaakt aan de feestroes of wordt een passende 'herinnering' als aanleiding verzonnen.

Het naar de hand zetten van het verleden of beter het 'uitvinden' van een herinnering wordt in de moderne volkscultuurkunde ook wel aangeduid met de Engelse term "invention of tradition". Is daarvan nu ook sprake als het gaat om de viering van het 975-jarig bestaan?

Voor zover dit het geval is, is het geen nieuwe uitvinding want in 1929 is uitbundig het 900-jarig bestaan gevierd en in 1979 het 950-jarig bestaan. Het is geen verzonnen herinnering, hoewel het beginpunt van het bestaan van Soest een arbitraire keuze impliceert en Soest feitelijk natuurlijk veel langer bestaat.

De Historische Vereniging en het Museum Oud Soest willen op verschillende manieren hun medewerking verlenen aan de viering en zien in dat opzicht 2004 als een nieuwe uitdaging. Een uitdaging om ontwikkeling van verantwoord historisch besef op harmonieuze wijze te combineren met vorming en beleving van gemeenschapszin, want zo als iemand met gevoel voor 'communitas' heeft opgemerkt: "Het is de gemeenschap die zichzelf in feesten tegenwoordig stelt".

Ik wens u niet alleen op korte termijn een prettige viering van feesten (Kerstfeest en jaarwisseling) toe maar hoop dat u ook veel plezier en voldoening zult beleven in en aan de viering van het 975 jarig bestaan van Soest in 2004.

DE VIERING VAN "900 JAAR SOEST" IN 1929

Joop Piekema

Op 16 juli 1929 doet het bestuur van de Vereniging tot bevordering van het vreemdelingenverkeer "Soest Vooruit" aan de gemeenteraad het verzoek om uit de gemeentekas een subsidie van f 1.000,-- te willen verstrekken, en een bedrag van nogmaals f 1.000,-- te willen garanderen in een eventueel tekort. Er is feest op komst..... Want – zo schrijft het bestuur - "als vaststaand is aan te toonen dat onze Gemeente Soest dit jaar gedurende negen eeuwen heeft bestaan". Inmiddels weten we beter. De Baarnse onderwijzer, archivaris en regionaal geschiedschrijver Teunis Pluim blijkt een noodlottige rekenfout te hebben gemaakt, waardoor – achteraf gezien - de viering al in 1928 had moeten plaats vinden. (Verwezen wordt naar het artikel van A.F.M. Reichgelt, getiteld "Datering oudste oorkonde van Soest", verschenen in "Van Zoys tot Soest", jaargang 14 nr 3).

In de raadsvergadering van 24 juli 1929 wordt het verzoek van "Soest Vooruit" zonder beraadslaging gehonoreerd. Voorts besluit de raad om aan B & W een krediet tot maximaal f 4.000,--- te verlenen ter voorziening in de officiële herdenking van het 900 jarig bestaan van Soest. De grootste kostenpost voor de gemeente vormt de "verlichting Raadhuis, Rosarium en zuilen" ad f 1.177,84.

De Inspecteur van het Lager Onderwijs in de inspectie Amersfoort schrijft op 26 augustus 1929 aan B & W geen bezwaar te hebben tegen het geven van een buitengewone vakantie op de feestdagen 27 t/m 30 augustus aan de openbare scholen – daarbij doet hij het verzoek te willen bevorderen dat de schoolbesturen van de bijzonder lagere scholen op die dagen eveneens vrij geven.

Er is, in de weken vooraf, door “Soest Vooruit” veel werk verzet – dit blijkt uit het omvangrijke feestprogramma. Regelmatig verschijnen advertenties van “Soest Vooruit” in de bladen ter opwekking om deel te nemen aan de diverse activiteiten en wedstrijden waarbij voor de winnaars “hooge geldprijzen” in het vooruitzicht worden gesteld.

Toch is er ook kritiek met name vanuit de Protestant-Christelijke hoek. De kritiek richt zich tegen de te houden kermis. Op 7 augustus 1929 wendt het bestuur van de Vereniging “Een School met den Bijbel” zich met een adres tot de gemeenteraad. Het is een protest tegen de subsidieverstrekking aan “Soest Vooruit”, want “op deze wijze (worden) de belastinggelden der burgerij (....) gegeven zóó, dat een groot deel der gemeentenaren, dat in kermisvieren een verlaging van het zedelijk peil van den mensch ziet, van het genot dier gelden wordt uitgesloten”. Men hoopt wellicht steun te vinden bij de zéér anti-kermis gezinde burgemeester Deketh. Het college van B & W adviseert de raad evenwel om het protest voor kennisgeving aan te nemen, hetgeen ook gebeurt. Dan is het feest al lang voorbij. Gezien de ruime meerderheid van Rooms-Katholieken en Vrijheidsbonders in de raad maakt het protest geen schijn van kans.

Weersgesteldheid op de feestdagen

Van 27 t/m 31 augustus 1929 is het alle dagen prachtig zomerweer. De maximum temperatuur in De Bilt is op de achtereenvolgende dagen respectievelijk 28, 26, 23, 27, 30 gr. C.

dinsdag 27 augustus 1929 - de eerste feestdag

“Reeds vroeg in den morgen was het (...) merkbaar – zo getuigt “De Soester” – dat Soest uit haar slaap zou geraken, drommen kinderen met sjerpen getooid formeerden optochten, vele vlaggen werden ontplooid, kooplieden met feestartikelen kwamen beladen, kortom de menigte kwam in feeststemming”.

GRATIS ROOKEN.

GRATIS ROOKEN.

BEKENDMAKING.

Ter gelegenheid van het 900-jarig bestaan van Soest, zal aan alle bezoekers van ons sigarenmagazijn „T SPORT-HUIS”, BIRKTSTRAAT 2, SOEST,

GRATIS Sigaren worden uitgereikt
gedurende de feestdagen.

ZEGT HET VOORT.

ZEGT HET VOORT.

Voor **ouden van dagen en armlastigen** kan de feestcommissie, na opgaaf van het aantal personen, voor denze menschen sigaren ontvangen.

Bezichtig gedurende de feestweek onze speciale feestetalage van ons nieuwe merk „**Onze Reputatie**”. Hoog bekroonde 6 cent sumatra-sigaar (waarde 10 ct.). Concurrentie onmogelijk. Door onze speciale vakkennis kunnen wij U het beste leveren tegen de laagste prijzen.

Onze sigaren staan in onze droogkamers steeds op temperatuur, waardoor zij hare hoogfijne aroma behouden.

Meest gesorteerde adres hier ter stede in alle rookbehoedigheden.

Beleefd aanbevelend, H. BOKKING & Zn.

Specialiteit in belegen sigaren. BIRKTSTR. 2, SOEST.

GRATIS ROOKEN.

GRATIS ROOKEN.

De officiële herdenking vangt aan met een herdenkingsdienst in de Ned. Herv. Kerk, die door de AVRO wordt uitgezonden. Om 10.00 uur “konden de deuren worden geopend om de stroomen volks binnen te laten die de plechtigheid wenschten bij te wonen. Toen de oude klokken, die van 10 uur af hun zwaar geluid over Soest uitgalmde, te half 11 zwegen, was de kerk tjokvol; in de zijgangen moesten nog stoelen worden bijgeplaatst”- aldus “De Soester”.

Aanwezig zijn (o.a.): Statenlid Weijkamp uit Baarn, burgemeester G. Deketh van Soest in ambtskostuum met steek en degen, vergezeld van de wethouders A. Endendijk en A.J.C. Koenders, de burgemeester van Utrecht de heer Fokkema Andrae, de burgemeester van Zeist baron Van Tuyl van Seerooskerken, de burgemeester van Baarn Jhr van Reenen en de waarnemend burgemeester van De Bilt de heer van Everdingen; voorts de commandant van de luchtvaartafdeling te Soesterberg, kolonel Hardenberg, de raadsleden, de hoofden der scholen, de hoofden van de verschillende takken van gemeentedienst en alle gemeenteambtenaren, en vele andere notabelen en ingezetenen. “Precies 10 minuten over half 11 – we citeren weer “De Soester” - trad H.M. de Koningin Moeder binnen vergezeld van den burgemeester in ambtsgewaad, die Haar naar Hare zitplaats geleidde, terwijl het orgel het majestueuze Wilhelmus speelde, uit volle borst door alle aanwezigen meegezongen. Daarna betrad de burgemeester den kansel en sprak een kort inleidend woord, (...) waarin hij (...) de schoonheid onzer gemeente schetste”. Vervolgens zingt mejuffrouw A.E. Schippers, met instrumentale begeleiding, het Onze Vader. Dan betreedt de heer T. Pluim het podium om een langdurige redevoering af te steken over de historie van Soest. Twaalf volgetikte A4-tjes maar liefst! Geen wonder dat de rede halverwege moet worden onderbroken door gezang van mejuffrouw Schippers – daarbij valt het de recensent van “De Soester” meteen op dat zij “in haar eerste liederen niet gedisponeerd scheen”. Ook over de cellist is commentator niet zo tevreden: “kundig” is hij wel, maar aan zijn spel ontbreekt alle warmte. Als Pluim het einde van zijn rede nadert, refereert hij, in bloemrijke taal, aan de “afscheidingsbeweging” van Soesterberg in 1925-1927, toen “heel Soesterberg dreigde af te vallen”. Neen, dát nooit, zo luidt Pluim’s “Mahnruf”, want “Soest wil één en ondeelbaar blijven. Ingezetenen van Soest, laat dat niet toe: gedenkt aan uw voorvaderen, die zoo met man en macht hun goed recht op hun eigendom, al was ’t maar één klein vak grond, een druppel aan de emmer, - hebben verdedigd. Gij moogt er trotsch op zijn” – zo eindigt spreker – “dat negen eeuwen op U nederzien, staat dus niet toe, dat men U ook maar een duimbreed gronds ontnemen!”. De plechtigheid – het moet voor de gasten een lange zit zijn geweest! - wordt besloten met het “Nun danket Allen Gott”, van Johan Crüger, - door organist F. Breekveldt “grootsch vertolkt”.

Om 15.00 uur zou het Soesterbergse muziekcorps “Avia” in de muziektent voor het raadhuis een concert geven, maar helaas is op dat moment daar noch een lessenaar noch een stoel aanwezig. Foutje! Om 15.30 uur is het probleem

verholpen en gaan de eerste tonen de lucht in. Zónder gemeentebestuur, want B. en W. moeten dan naar binnen in verband met de om 15.30 uur ten raadhuis aanvangende receptie. Naast de notabelen eerder genoemd zijn daar ook aanwezig o.a. Jhr. P.P. de Beaufort uit Driebergen, oud-burgemeester van Soest, en mevrouw de weduwe Loten van Doelen Grothe, echtgenote van de oud-burgemeester van Soest. Ter receptie kan het herdenkingsalbum worden getekend dat zal worden aangeboden aan H.M. de Koningin. Voorts kunnen de gasten, onder het nuttigen van een hapje en een drankje, een kleine expositie over oud-Soest bekijken.

“Hierna begaven zeer velen zich - wij citeren weer “De Soester” - naar het terrein van de Gemeentelijke Gasfabriek (aan de Lange Brinkweg, JJP) waar voor rekening van exploitant “De Naald”, het bekende theehuis (aan de Stadhouderslaan, JJP) de “Glimballon” bestuurd door W. Pottum het luchtruim zou kiezen. Fier stond zij te pralen in de middagzon gevuld met 850 kubieke meter gas, dat van zeer goede kwaliteit was, zoodat de vulling vlug geschiedde. Spoedig waren de toebereidselen gemaakt, de ballast en reclame ingeladen en de bevoorrechte abonné van dit blad, de heer A.L. van Beusekom uit de Spoorstraat met den luchtvaarder stapte in. Statig ging op het commando “los de ballon” (deze) het luchtruim in en bewoog zich statig in zuidoostelijke richting, nagestaard en toegejuicht door honderden. (.....) Op een flinke hoogte werd een parachutist losgelaten in de vorm van een pop, welke plechtstatig naar beneden kwam, voor den vinder een buitenkansje”. Uiteindelijk zal de ballon in Eemnes, in de weilanden neerkomen, waarbij men op een haartje na een hek met prikkeldraad kan ontwijken. Van Beusekom wijdt er een omstandig artikel aan in De Soester, getiteld “Mijn emotievolle ballontocht”.

Vanaf 19.00 uur defileren de plaatselijke verenigingen langs het raadhuis. In de stoet lopen mee: PVO; Bond van Oud Onderofficieren.; Middenstandsvereniging “Soest Vooruit”; Slagersvereniging; Christelijke Oranjevereniging; Friesche Club; Christelijke Boerenbond, H. Vincentiusvereniging; Dam- en Schaakclub; Moderne Bouwvakarbeiders, R.K. Bouwvakarbeiders, Ned. Chr. Bouwvakarbeiders; Mannenzangvereniging en Kinderkoor “Apollo”; R.K. Werkliedenvereniging Soest en idem Soesterberg; Landarbeidersbond; Soester Turnkring; Mondharmonicaclub “Bravo”; Boeren en Tuindersbond met maalterij, bijenafdeling en zuivelbereiding; de Vrijwillige Brandweer; Meisjesvereniging St. Jozef. De besturen van de verenigingen worden door B. en W. op het raadhuis ontvangen waarbij ze in de gelegenheid worden gesteld het herdenkingsalbum te tekenen.

Om 20.00 uur geeft PVO een concert in het prachtig versierde en geïllumineerde Rosarium – de voorgevel van het raadhuis ertegenover is óók geïllumineerd. Vele middenstandszaken en andere instellingen doen mee aan de illuminatiewedstrijd, zoals Mariënborg; de Ned. Middenstandsbank aan de Van Weestraat, de Baarnse Bakkerij aan de Burg. Grothestraat; de tuinen van notaris Dammers (nu Lindenhof); Gebroeders Sukkel, Joh. Bosboom e.a. Vele winkels zetten hun beste beentje voor door hun etalages mooi uit te stallen. De illuminatiewedstrijd voor de gevels wordt gewonnen door slagerij J.P. Matthijsen aan de F.C.Kuyperstraat – die voor de tuinen door Nieuw Mariënborg op Nieuwerhoek. “In de café’s werd – aldus De Soester – druk gefeest, o.a. in De Gouden Ploeg, Hotel Okhysen, café Verkerk e.a. Overal was het gezellig vol, geen wanklank werd vernomen. Men was en gevoelde zich één, het was een echt nationaal feest”.

De postkoets uit de historische optocht.

Woensdag 28 augustus 1929 - de tweede feestdag

Het is de dag van de optocht met voorstellingen uit oud en nieuw Soest. De deelnemers verzamelen zich om 09.00 uur met hun versierde voertuigen aan de Bartolottilaan en rijden vervolgens, met de muziek van het 1^e Regiment Huzaren uit Amersfoort voorop, en in 't midden aangevuld door PVO, via de Van Beuningenlaan, Soesterbergsestraat, Kerkstraat, Middelwijkstraat enzovoorts naar het Koninklijk Paleis. De terugreis voert over de Koninginnelaan, Beetzlaan, Waldeck Pyrmontlaan en Julianastraat (nu Julianalaan) naar het eindpunt Julianaplein, waar de stoet zich ontbindt. "Te negen uur" – aldus het commentaar in "De Soester" – "kwamen van alle zijden versierde auto's fietsers, praalwagens en tilbury's opzetten, waarvan de meesten veel werk hadden gemaakt. (...) Bij de versierde rijwielen zagen wij o.a. een baby kinderwagen, een kruikar, zwaan, vliegmachine terwijl alle zwijntjes (hier gebruikte dieventaal voor fietsen, JJP) keurig in de bloemetjes waren gezet. Een sjees was er bij uit het jaar 1830, jammer dat het paar dat de sjees bereed niet in een even oud pakje was gestoken. (.....) Zeer typisch was (de praalwagen van) de Soester boerenwoning, ook weer te betreuren dat zij niet door een ouden Soester boer werd bestuurd; dit zou 't karakter ten goede zijn gekomen. De oude handspuit uit het Koninklijk Paleis en de zeer moderne autospuit, maandag afgeleverd door de Fa J.v.d. Ploeg uit Apeldoorn, gaf de steeds voortschrijdende techniek schitterend weer. Ook de imitatie paardentram en de zeswielerbus van de onderneming Geerestein gaf een treffende tegenstelling. (De Soester paardentram -, "opoe tram" genoemd - was in augustus 1922, precies zeven jaar eerder, uit het straatbeeld verdwenen, JJP). Daarentegen was de oude diligence met de vier paarden bespannen en de vrolijke groep in Biedermeiercostuum een schilderij, wat zeer leek op een der stukken uit het Rijksmuseum. (...) Het oude schuttersvendel met haar vlag uit 1500 had veel bekijks. De bereden schutters hadden hun rossen opgepoetst dat ze glommen als spek. De oude klepperman, de postbode en de drie nachtwachts (en het) boogschuttersgilde geleken een sprookje uit lang vervlogen dagen. Hierop volgden nog de edellieden met hun aanvoeder Jan van Gaesbeek, heer van Soest. (.....) Langs de voorgeschreven weg trok de stoet langs een dichte haag van verheugde toeschouwers, wien de lach op het gelaat lag bij het zien voorbijgaan van oud en nieuw Soest. Het hoofddoel was het defilé voor het Koninklijk Paleis, waar H.M. de Koningin met haar hofstoet op het bordes de komst afwachtte.

Versierde auto's op de hoek van de Lindenlaan en de Van Weedestraat bij automobielcentrale G.G.J. Alblas.

Schitterend was de aanblik onder het reusachtig gebladerte (.....), het voorbijtrekken geleet een sprookje uit de 1001 nacht. (.....) De jonge dames Koenders, Dammers en Kraayenbrink boden H.M. een fraaie mand bloemen aan waarvoor H.M. vriendelijk dankte”.

Om 15.00 uur wordt de kermis op het feestterrein aan de Spoorstraat geopend verklaard. Het loopt er storm! – oordeelt “De Soester: “De Deensche hoogschommel, de rollende vloer, de autobaan, de schiettent, het hoge hoed raken, de zweef, het luguber vlooientheater, alles had direct plaats tekort, terwijl de drink- en eetgelegenheden goede zaken maakten”. Hoewel dronkenschap niet voorkomt, doet zich, blijkens “De Soester” ’s middags toch wel een incident in die richting voor, want “twee personen (kregen) een woordenwisseling waarmede een derde zich bemoeide, tengevolge waarvan deze een klap met een Engelsche sleutel op het hoofd kreeg.

Deze lichte verwonding werd door de op het terrein aanwezige EHBO behandeld, waarna de verwonde huiswaarts kon keeren. Tegen den dader B. is proces-verbaal opgemaakt. Een toeschouwer van dit gebeuren viel flauw, blijkbaar door de emotie van het oogenblik, doch kon gelukkig spoedig bijgemaakt (bedoeld zal zijn: bijgebracht, JJP) worden”.

Om 15.30 komen, eveneens op het feestterrein, 39 tilbury's en sjezen aan de start voor het ringsteken. De eerste prijs in het ringsteken voor paren met twee-wielige wagens wordt gewonnen door W. Schimmel met G. van Breemen.

's Avonds biedt het gemeentebestuur de Soester ambtenaren een feestavond aan in het Verenigingsgebouw aan de Steenhoffstraat, met een optreden van de welbekende conferencier Kees Pruis.

Ringsteken voor paren met twee-wielige wagens.

Donderdag 29 augustus 1929 - de derde feestdag

Om 10.15 uur arriveren in touringcars zo'n 350 leden van de Nederlandsche Bond van Gemeenteambtenaren bij het gemeentehuis. Ze worden de raadszaal binnengeloodst die meteen tjokvol is! Eén der aanwezigen heeft de vrijheid gevonden zich in Zuid-Bevelandse klederdracht te steken – het is de burgemeester van de gemeente Wemeldinge. De ambtenaren zijn, in verband met een congres, op doorreis door een drietal gemeenten die 900 jaar geleden voor het eerst in oorkonden worden genoemd, te weten Soest, Zeist en Amersfoort. Burgemeester Deketh heet een ieder van harte welkom en hij spreekt de wens uit dat “gelijk Soest haar 900 jarige bestaan viert, ook de Bond dit voorrecht zal mogen deelachtig worden”.

Na veel lovende woorden over en weer begeeft het gezelschap zich naar buiten waar ze op de kiek worden gezet. “De muziek van het 1^e Regiment Huzaren, welke juist haar rondgang door het dorp maakte, gaf als attentie een extra nummer het Wilhelmus te hooren dat luid werd medegezongen” – aldus “De Soester”. Dan bestijgt het gezelschap weer de touringcars om hun tocht voort te zetten naar De Paltz. Hiervandaan wordt “te voet verder gemarcheerd naar huize Couturier (dit is de uitspanning Soesterdal, bij het vlieggkamp, JJP) alwaar de gemeente Soest ververschingen aanbood”.

Inmiddels is om 10.30 uur op het feestterrein het ringsteken begonnen voor motorrijders met of zonder duo, waarvoor nogal animo is. De eerste prijs voor de duo-rijders wordt gewonnen door J.D. ten Hoedt en J.D.H. v.d.Neut, beide uit Amersfoort. (De heer v.d.Neut, hier nog in zijn jonge jaren, zal later bekend worden als regionale geschiedschrijver en kenner van oud-Amersfoort). De eerste prijs voor solo-rijders gaat naar J.H.Roosenbeek uit Soest.

's Middags – aanvang 15.00 uur - wordt op het gemeente-terrein aan de Soesterbergsestraat het kinderzangspel “Goud Muiltje” opgevoerd door Apollo's Kinderkoor onder leiding van dirigent H.J. van Maurik. De uitvoering wordt bijgewoond door een groot aantal “bleekneusjes” uit het koloniehuis “Trein 8.28” aan de Kolonieweg.

Vrijdag 30 augustus 1929 - de vierde feestdag

Vanaf 09.30 uur worden de kleuters, vergezeld van hun onderwijzers en onderwijzeressen, onthaald op het feestterrein aan de Spoorstraat. Bij aankomst krijgen ze een reep chocolade aangeboden die er – “De Soester” citerend - “dadelijk met graagte inging. Verdere tractatie volgde – zo meldt “De Soester” -

op het terrein door het aanbieden van een glas limonade, en een toertje in den zweefmolen of een bezoek aan het Circus Royal. De keuze der meesten viel op het laatste, zoodat het circus spoedig gevuld was met een menigte kleuters, die al gauw in spanning zaten voor hetgeen zou worden vertoond. De burgemeester was mede tegenwoordig en voelde zich temidden van de schaterende jeugd zeker echt burgervader. Allen genoten kostelijk van de grappen van August, de evoluties van de koorddanseres, van de paardrijdsters en de andere attracties (....) Wij kunnen het ons dan ook kwalijk indenken, hoe zelfs de ouders die anti- kermis gezind zijn, iets op het gebodene zouden hebben kunnen aanmerken (....)".

Tegelijkertijd neemt op het feestterrein het ringsteken op rijwielen voor kinderen een aanvang, waarvoor zich een 80-tal deelnemertjes heeft opgegeven. Ook de "ouden van dagen" worden niet vergeten. Ze worden onthaald op een uitgaansdag "in een 40-tal auto's, belangeloos door particulieren beschikbaar gesteld werd een schitterende tocht gemaakt over de Leusderheide, Doorn, Driebergen, Zeist en Soesterberg, in welke laatste plaats de hongerige maag gevuld werd. De oudjes hebben genoten; de glunderende gezichten spraken voor zich zelf". Ook de "thuiszittende armen" worden niet vergeten – ze ontvangen bonnen "waardoor ze ook iets extra's ter eere van de feesten kregen".

Om 14.00 uur heeft voor Hotel Eemland aan de Van Weestraat de opstelling plaats van de Soester Turnclub die, voorafgegaan door muziek, een rondje Soest maakt, en vervolgens op het feestterrein, onder daverend applaus, een grote gymnastiekuitvoering ten beste geeft.

's Avonds worden de tot dan vlekkeloos verlopen feestelijkheden verstoord door enkele incidenten. We geven het woord aan "De Soester": "Het bestuur van "Soest Vooruit" had de entreprijs (op het feestterrein en wel op de laatste avond, JJP) verhoogd tot 25 cent, wat niet in den smaak bleek te vallen van het publiek, dat de exploitanten der verschillende amusementsinrichtingen op zijn hand kreeg, zoodat deze als protest hun zaken stop zetten. Na eenig heen en weer praten besloot het bestuur den ouden prijs (een dubbeltje, JJP) te handhaven, en was de staking dus geëindigd. Tegen negen uur (begin van de Soester dansen!, JJP) liep het storm. Een enorme mensenmassa verdrong zich voor de loketten en ter nauwernood kon de orde gehandhaafd worden. Van de drukte maakten velen misbruik door rietmatten te verbreken en op onwettige wijze op het terrein te komen. Het getal van deze laatsten beliep zeker wel 3000.

Het schijnt dat ook al gaat het maar om een dubbeltje, men op sommige oogenblikken het woord eerlijkheid maar schraapt en zich gedraagt als plebs uit de achterbuurten. Dat het er niet alleen om te doen was op het terrein te komen, maar terdege ook om dit te doen zonder betaling, blijkt wel het beste hieruit, dat niet één later alsnog zijn dubbeltje aan de kas geofferd heeft. Dit had tenminste blijk gegeven van eerlijkheid”.

Om 21.00 uur - we stipten het al aan - gaan de Soester dansen van start. “Een enorme mensenmasa – zo bericht “De Soester” – verdrong zich op het plankier, waar 17 paren in de oude Soester kleederdracht, een zevental dansen uitvoerde onder begeleiding van een harmonika. (.....) Natuurlijk was Peter (van den Breemer) nummer één, en hij sprong en danste als een jonge kerel”.

Om 22.00 uur worden de feestelijkheden afgesloten met een groots vuurwerk op het feestterrein, dat wordt geopend door twee zware kanonslagen met schitterlicht. Er worden 50 stuks vuurwerk afgestoken. Magnesiumzonnen gaan omhoog, alsmede een grote kunstbom met gloeiende opalen (nr 12). Men kan zich vergapen aan een schittertableau (nr 13) en aan een “groot draaiend vuurfront, de helioswagen met zonnenstrijd” verbeeldend (nr 17). Nr. 29 in het programmaboekje vermeldt een “groote brillantbom met gouden smaragden en gouden vlinders, met daaraan de toevoeging “nieuw”. Een topser is ongetwijfeld nr 37, als twee projectielen opstijgen “welke hoog in de lucht groote gekleurde rupsen uitwerpen”. Het vuurwerk wordt besloten met – getuige “De Soester” - “een prachtig stuk, waarin de getallen 1029-1929, waartusschen het wapen van Soest omgeven door brillantvuur (.....) en het slotstuk wekte een ovatie op, die over het terrein daverde. Tegen één uur begon de drukte te luwen en gingen de feestvierenden langzamerhand huiswaarts”.

Zaterdag 31 augustus 1929 - Koninginnedag

In verband met koninginnedag is het feestterrein nog geopend van 14.00 uur tot middernacht.

Epiloog

Op 26 oktober 1929 bieden B & W aan de Commissaris der Koningin in de provincie Utrecht een gedenkpenning aan ter gelegenheid van de viering van het 900-jarig bestaan der oudste oorkonde over Soest, met het verzoek de penning te aanvaarden voor het archief van de provincie.

Op 28 april 1930 doet het bestuur van "Soest Vooruit" aan B & W een boekhouding toekomen met betrekking tot de feestelijkheden. Tegenover de inkomsten ad f 7.815,77 staan uitgaven tot een bedrag groot f 8.707,19 hetgeen een nadelig saldo oplevert van f 891,42. Het tekort wijt het bestuur met name aan het feit dat het entreegeld op de laatste avond van de feestviering, in weerwil van eerdere afspraken, door omstandigheden - het relletje! - moest worden verlaagd van f 0,25 naar f 0,10. Het bestuur verzoekt om "als gevolg der onvoorziene omstandigheid" het nadelig saldo aan te zuiveren door een bijdrage uit de gemeentekas. B & W stellen bij schrijven van 26 mei 1930 aan de raad voor om door middel van wijziging van de gemeentebegroting (dienstjaar 1929) het gevraagde bedrag beschikbaar te stellen. In de raadsvergadering van 30 mei 1930 - waar wethouder A. Endendijk (AR) wenst op te merken dat hij absoluut tegen het houden van een kermis was maar zich verder buiten de zaak heeft gehouden - wordt vrij omstandig over de kwestie gediscussieerd. Onafhankelijk raadslid W.F.H. Busch vindt dat op de laatste avond - om erger te voorkomen - de toegangsprijs wel móest worden verlaagd, vooral ook omdat onvoldoende politiemacht aanwezig was. Het voorstel van B & W om het tekort aan te zuiveren wordt aangenomen met 8 tegen 4 stemmen. Wethouder Endendijk onthoudt zich van stemming.

"Soest Vooruit" was niet de enige boosdoener. Ook de gemeente Soest had aanmerkelijk te veel uitgegeven hetgeen al eerder tijdens de raadsvergadering het nodige gemor aan de raadsleden had ontlokt. Aanhouden van de zaak - waar een deel van de raad op uit was - kon niet meer wegens redenen van begrotingstechnische aard.

BRONNEN:

"DE SOESTER", 31 AUGUSTUS EN 6 SEPTEMBER 1929 (KRANTENVERZAMELING GEMEENTEARCHIEF SOEST).
DOSSIER GEMEENTE SOEST "VIERING 900-JARIG BESTAAN VAN SOEST, 1929", MEDE BEVATTENDE HET
PROGRAMMABOEKJE EN PLUIM'S REDEVOERING (GEMEENTEARCHIEF SOEST, VOORL INV. NR 1413).
RAADSNOTULEN 1929 EN 1930 (GEMEENTEARCHIEF SOEST).
JAARBOEK KNMI 1929 (COLLECTIE AUTEUR).

150 JAAR SOESTERBERGSESTRAAT: van 'zoo weinig beduidend' tot drukke verkeersader

Hans Kruiswijk

In 1853 werd de straatweg tussen Soest en Soesterberg in gebruik genomen. In 2003 is de weg een belangrijke verkeersader met parkeerproblemen in het noordelijk deel. De Soesterbergsestraat is vele malen onderdeel geweest van plannen en projecten.

Talrijk zijn de anekdotes, gebeurtenissen en verhalen over de weg, die tot op de dag van vandaag zijn tol eist.

In de vorige eeuw zijn veel wegen aangelegd op particulier initiatief, dat vaak afkomstig was van grootgrondbezitters die hun landgoederen beter wilden ontsluiten. Het was de Eemnesser H.A. Laan, gedeputeerde van de provincie Utrecht, die de aanleg van de Soesterbergsestraatweg heeft geïnitieerd. Aanvankelijk zou de aan te leggen weg 2.50 meter breed worden, daar men 'deze weg zoo weinig beduidend in het provinciaal belang beschouwde'. Later kwam men hierop terug en werd besloten tot een breedte van 3.50 meter. Het begin van de straatweg in Soesterberg lag tegenover de R.K. kerk; vervolgens liep het tracé over de Soester heide, waar later het vliegveld werd aangelegd en over de Soester Berg naar Soest. Nadat bij Koninklijk Besluit de realisatie van de straatweg was goedgekeurd vond een uitgifte plaats van 72 aandelen à fl. 250,--. De provincie verstrekke een subsidie van fl. 1000,-- en de gemeente Soest stelde heideplaggen en zwarte aarde beschikbaar.

Tol

Zoals dat wel vaker voorkomt, bleek bij de uitvoering van het project een financieel tekort te ontstaan. De projectleiders besloten tot een tweede aandelenuitgifte ten bedrage van fl. 7000,- en voerden daarvoor onder andere als argument aan dat het tekort mede was ontstaan, omdat er niet op een tolmanswoning was gerekend. Hier lijkt de waarheid echter geweld aangedaan te worden, want in het oorspronkelijke bestek is tot in detail beschreven hoe de noodzakelijk geachte woning van de tolgaarder eruit moest zien. Zo onverwacht was het dus niet. Het tolhuis werd gebouwd bij het Wittemansveentje even voorbij de bocht van Zonnegloren. Over die plaats was goed nagedacht. De gekozen plek bood de beste waarborg tegen ontduiking. Wie de tol passeerde zonder te betalen werd beboet met 'een vijftig dubbele tol'. De tolgaarder kreeg

een grote tuin om zijn eigen groenten te verbouwen zodat de kosten voor zijn levensonderhoud gedrukt konden worden. Het in 1898 gebouwde tolhuis, dat een eerder tolhuis verving, staat nog steeds even voorbij de bocht van Zonnegloren langs het fietspad. In de nok van de voorgevel staat het jaartal van de bouw vermeld. Rondom de tol hebben zich de nodige perikelen afgespeeld. De Soester boeren zagen het helemaal niet zitten dat ze, op weg naar de heide om plaggen te steken voor hun potstallen, tol moesten betalen. De toltarieven stonden duidelijk vermeld op een bord bij de slagboom: een kudde schapen van meer dan vijftig dieren kostte 50 cent en als een kar met heideplaggen wilde passeren moest 8 cent betaald worden. De oude karrensporen in de heide konden na aanleg van de weg niet meer gebruikt worden, zodat de boeren wel moesten betalen. Er volgden schriftelijke protesten tegen de tolheffing, maar die leverden niets op.

Incident

In 1879 deed zich een incident voor. De gemeente was op 14 januari van dat jaar concessiehouder van de Soesterbergsestraat geworden en Jan Plekkepoel kreeg een voorlopige aanstelling als tolgaarder. Hij meldde zich verontwaardigd bij burgemeester Van Geffen en vertelde dat hij niet gediend was van 'den hoogen toon waarop den opzichter van den waterstaat, T. Spruyt' vragen stelde naar zijn bevoegdheden. Plekkepoel vertelde dat Spruyt met grote stappen de afstand vaststelde tussen de woning en de straatweg en verklaarde ('wederom op hooge toon') dat die afstand te groot was om op goede wijze de tol te kunnen heffen. Toen de opzichter ook nog op gebiedende toon van Plekkepoel eiste dat hij inzage zou krijgen in het tolregister was voor de tolgaarder de maat vol. De burgemeester stuurde veldwachter Arie Ravesloot erop af om onderzoek te doen naar het functioneren van de tol en die rapporteerde dat niet alles in orde was. Er bleek geen slagboom te zijn! Passanten vroegen zelfs waarom er geen tolboom was geplaatst. Burgemeester Martinus van Geffen verklaarde verbaasd en teleurgesteld te zijn en gaf opdracht om onmiddellijk (op zaterdagavond om 19.00 uur!!) door de gemeentewerker een slagboom te laten plaatsen. Dat gebeurde uiteindelijk op de eerst volgende maandag. Er kwam een nieuw tolbesluit, waarin concessie werd verleend voor tolheffing voor de periode van 28 mei 1879 tot 1 mei 1882. De tarieven werden verhoogd; een aanspanning met een tweede paard moest twee cent extra betalen. Nadat de gemeente de concessie over had genomen van de erven van gedeputeerde Laan kwam vanaf 1903 de Soesterbergsestraat als gemeentelijke weg voor op de rekening van Soest. Per 1 januari 1916 werd de tol opgeheven en sindsdien vraagt de tot een drukke verkeersader uitgegroeide verbinding gemeentelijke aandacht.

In het begin van de jaren dertig van de vorige eeuw verdwenen de klinkers en werden betonplaten gestort met behulp van grote mallen.. Het verkeer werd steeds drukker en de Soesterbergsestraat eiste zijn tol aan verkeersslachtoffers. Berucht werd de bocht van Zonnegloren, waar menig automobilist taxatiefouten maakte en tegen een boom belandde. Onbeduidend is de Soesterbergsestraat al lang niet meer.

DE ROOMS KATHOLIEKE MARIASCHOOL

Henk Gerth

Hoeveel jongens en meisjes hebben deze school doorlopen? Vele duizenden hebben daar in de loop der jaren zitten zwoegen en zweten, gehuild en gelachen. Het was dé Rooms Katholieke Mariaschool op Soestdijk. Velen wonen nog op Soest: de Rademakers, de Kaatsen, de Beiers, de Raschen, de Simons en ga zo maar door, wees niet boos dat ik een naam niet genoemd heb, want er waren er nog veel meer.

Het is stil geworden op het schoolplein, geen geschreeuw, geen gehol, en geen meesters meer in de Mariaschool. In de jaren tachtig is de Mariaschool gesloten en verkocht. Het leerlingenaantal liep terug en de Sint Theresiaschool stond als een moderne eigentijdse school op een steenworp afstand.

De nieuwe eigenaar heeft de Mariaschool gerestaureerd en het is één van de mooiste monumenten op Soest geworden. In de school is nu een praktijk voor fysiotherapie, een tandtechnisch bedrijf en een kantoor gevestigd.

De Mariaschool werd in 1921 gebouwd als een 5-klassige lagere school met een gymlokaal, onder architectuur van de gemeentearchitect, de heer van Vliet. In 1937 werd de school met twee lokalen uitgebreid. Het schoolgebouw is gelegen op de hoek van de Beetzlaan en de Mariastraat.

Het gebouw heeft een V-vormige plattegrond, bestaat uit één bouwlaag en een zolderverdieping onder een samengesteld dak met overstek en gedekt met verbeterde Hollandse pannen. De driezijdige ingangspartij, waarboven een driezijdig tentdak bekroond door een houten lantaarn, met leien gedekt koepeldakje en cirkelkruis. Boven de ingangsdeur een siersmeedijzeren lantaarn en de naam van de school ook in siersmeedwerk. Daarboven een topgeveltje voorzien van mozaïekwerk voorstellende "Mater Maria en de Heiligen Geest", waaronder uitkragend metselwerk.

Aan het uiteinde van de linkervleugel is een paviljoenachtige aanbouw met een schilddak (gymnastieklokaal) met latere aanbouw onder plat dak. De rechtervleugel is met twee lokalen uitgebreid. De vensters van de lokalen zijn voorzien van horizontale roeden (laddervensters). Het bouw materiaal is baksteen in kruisverband, enigszins verdiept gevoegd. Siermetselwerk rond de ingang en onder de dakgoot. De dakgoot was van hout op klossen; dubbele gekante strekkenlaag als afscheiding van het trasraam, trasraam in sintelbaksteen.

De Mariaschool is van grote architectonische waarde vanwege type en hoofdvorm en als R.K. lagere school van belang voor de nederzettingsgeschiedenis.

PASTOOR RADEMAKER (1795 - 1872). DEEL 6.

Jan Menne

Het gerechtelijk proces om 100 bunder Soesterbergse heide.

In deel 5 hebben we gezien, dat pastoor Rademaker Koning Willem I in 1839 in zijn paleis opzoekt en hem verzoekt om 100 bunder (= 1 miljoen m²) Soesterbergse heidegrond te mogen ontginnen en te exploiteren teneinde het onderhoud van zijn kerkgebouw te kunnen betalen. Willem I gaat in beginsel accoord, maar wil de haalbaarheid nog even toetsen bij provincie en gemeente (kroondomein). De gemeente Soest gaat dwars liggen. Rademaker: "Het kwam in proces en het duurde jaren voort en de gemeente Soest won het, zodat ik niets kon bekomen dan zware verwijten dat ik het dorp in zulke zware processen verwickeld had" ¹⁾. Stel, dat de pastoor zijn zin wel zou hebben gekregen, dan zou het ontgonnen land niet langer beschikbaar zijn geweest voor het vliegveld 70 jaar later.

Opnieuw uit bedelen (voorjaar 1839).

Rademaker verzint van alles om aan het broodnodige geld voor zijn kerkgebouw te komen. Als hij bij zijn derde bezoek aan Koning Willem I daartoe zijn schriftelijk verzoek (betreffende de 100 bunder) heeft achtergelaten, spoedt hij zich naar Rotterdam, Delftshave, waar zijn vriend, de pastoor Van der Meijden woont. Op advies doet hij nu niet alles te voet, maar stapt op een bepaald punt in een "wagentje". Rademaker: "Ik accordeerde en moest den kaerel vooruit betalen, ik voldeed aan zijnen eisch met hem een gulden te geven, klom in en meende dat hij dadelijk zou wegrijden. De wagen bleef echter onbeweeglijk staan en ik zat in die glazen kast voor allen te kijk. Ik riep den voerman dus toe van te moeten wegrijden, hij gaf mij daarop ten antwoord, dat hij geene zweep had en dat zijn baas hem die brengen zou. Dadelijk meende ik mijn gezag te moeten gebruiken hem zeggende, dat zoo hij niet dadelijk wegreed, ik er uit zou gaan en mijn geld terug eischte. Hij deed hierop gezwind de kast dicht, zoodat ik niet beter kon doen dan geduld te gebruiken, daar het niet om de zweep maar om nog andere passagiers te doen was, waarvoor hij dan ook open maakte en mede inkloppen. Wat ik daartegen ook zeggen mogt, hij wist daartegen al wederom

wat te vinden, totdat er nog al meer en meer inkwamen, zodat de boel eivol werd, terwijl hij mij aan een hek voor Delftshave, waar de man een of anderhalve cent geven moest, vrijliet en daar hield hij voor de pastorie stil en dankte ik God dat ik van die boel bevrijd was. Daar was ik dan voorgoed te huis. Jammer dat het te kort kon duren en ik reeds den anderen morgen naar Schiedam moest, waarheen ik te voet ging, alhoewel de weg met sneeuw bedekt lag en het zeer koud was. Maar waar aldaar aan te landen (?). Ik was er geheel onbekend, ik ontlastte mij zoveel ik kon en liet zelfs mijnen brevier achter, zeggende men zal er toch wel een romeinsche hebben, hetgeen de pastoor ook voor zeker hield. Daar stapte ik dan heen, mij geheel aan de Goddelijke voorzienigheid, vroeg naar de Pastorie der Paters Dominicanen (want er was toen nog maar eene kerk), waarvan ik er een kende van de lagere scholen en hem vraagde te spreken waarop ik weldra te verstaan kreeg dat het zo druk was (met uitgaan namelijk ²⁾ dat hij mij aan mijzelven moest overlaten, maar hij zou mij den koster medegeven, en dat was voor mij alles en dan moest ik des middags komen eten, wel goed! ¹⁾". Pastoor Rademaker probeert zijn geluk bij Paters van verschillende ordes. Hij wordt niet overal even vriendelijk ontvangen. Pastoor Rademaker: "Zoo ging het omtrent bij al die orde-heeren, terwijl de pastoor van Thiel nog het allergrofste was, Taber geheten, die mij verweet dat wij alles wat slechts een klein kapje in den nek had, door ons met den nek aangezien werd, maar als men ze nodig had, dan wel anders wist te praten. Men begrijpt, dat ik mij dat maar zoo niet liet gezeggen, altoos met mij geheel te blijven bezitten, waarmede men dan ook het verste komt, wat bij de Franciscanen met uitzondering van Woerden, Oudewater en Delft, alwaar ik het best had, idem was, welligt omdat men begreep, zooals men mij reeds gezegd had, dat het bedelen alleen aan hen toebehoorde. Zelfs waren de Jesuïten veelal bevreesd, zooals Pater Tol te Amsterdam, die verbood dat Pater Tentrop mij zou begeleiden ofschoon die goede het reeds had aangenomen en mij mede verbood bij Mej. Mojana te mogen komen, waarom ik er des te eerder heen ging en volstrekt niet ophield voordat ik eenen gouden Willem van haar ontvangen had om alzoo Pater Tol te logenstraffen, dat zij buiten ZEW. toch niets geven zou (en zij was rijk en ongehuwd). Ja zelfs deden de Augustijnen te Utrecht nog slimmer, want daar zij zelve gingen bouwen, en inzagen, dat ik het zoo goed had met de familie Bosch van Drakestein onderkropen zij mij daar beduidelijk om aldaar geld op te nemen en wel zoodanig, dat de oude Mevrouw mij meermalen betuigde, dat al haar beschikbaar geld daarheen vloeide, zoo zeer, dat zij soms voor haren keuken zat, door haare kinderen bewerkt werd om Mama de gelegenheid te ontnemen dat zij niet veel aan Soesterberg geven kon.

Tot Rotterdam teruggekeerd werd ik aldaar door de pastoors Paulus en Van den Boomgaard als eenen broeder bejegend en liet pastoor Paulus mij eens de Hoogmis celebreren omdat dit goed voor mijne zaak zou werken, zoodat ik aldaar eenen zondag mogt overblijven. Ik had mijne gestelde schatting nog niet volledig bereikt, toen ik wederom vertrekken moest, maar ik liet Rotterdam niet zitten met nog eenige uitvallen te doen, zoodat ik tot 3 malen naar een en hetzelfde huis ging, alwaar de Heeren niet te huis waren. En zoo bekwam ik nog meer dan mijne schatting, namelijk f. 545,-."

Zijn gram.

De beschrijving, die hierop volgt legt een karaktertrekje van pastoor Rademaker bloot. Voordat hij Rotterdam op zijn bedeltocht verlaat gaat hij nog even zijn gram halen bij de paters in de Leeuwenstraat, die hem op zijn ziel hebben getrapt!: "Voor mijn afscheid ging ik bij de Paters in de Leeuwenstraat de goed gevenheid der goede Rotterdammers bezingen, waarover zij verbaasd stonden op te zien, terwijl ik hen tevens bedankte voor al het goede, wat zij voor mijne zaak mogten gedaan hebben, zoodat zij er beschaamd over waren. Maar Pater Rake was wijzer, deze liet mij op nieuw door zijne meid afwijzen waar ik haar een goed afscheid gaf met haar te zeggen, dat zij nooit in de hemel zou komen als zij zóó met liegen wilde voortgaan terwijl ik ZHEw. later in eenen brief bedankte voor alles wat hij voor mijne zaak gedaan had, liever, zoo schreef ik hem, had ik deze zaak hem in persoon gedaan doch zijne meid, die ik voor eene groote leugenaars aanzag, had mij daarvan terug gehouden, zoodat hij het daarom aan haar te wijten had, terwijl ik hem verder onder het oog bragt dat zulk een handelwijze ZHEw. ook niet veel eer aandeed. Daarop ging ik naar Leijden en bleef bij pastoor de Meij, die mede bezig was met bouwen en er f.242.- verzamelde en bij een uitstapje naar Katwijk bragt ik nog vandaar f. 10.- mede uit het instituut. Vandaar ging ik over Soeterwoude bij den oud-Aartspriester van Banning die mij nog bij het geen wat ZHWe. mij gegeven had nog f. 100.- verschaft en toen naar Delft alwaar ik mijnen intrek in een logement nam, en door den goeden pater Wennekers verzocht werd om ten zijnent te komen, hetgeen ik gaarne aannam en er f.112.- bijeen verzamelde, zoodat alles te zamen, uit den Haag, Schiedam, Leijden, Katwijk, Delft met terhaast door dik en dun f. 1630.- ik mede bragt. Hadde ik maar tijd genoeg gehad!"¹⁾.

Eindfase Kerkbouw te Soesterberg.

“Toen ik dan met of vóór de goede week 1839 mijn collecte te Amsterdam geeindigd had, moest ik op nieuw te huis blijven om het bouwen der toren, en het leijen dak hetwelk op nieuw aan denzelfden aannemer was aanbesteed, welligt schonk ik hem te veel vertrouwen, omdat hij katholiek en zich wel als goed katholiek had doen kennen en hij daarna eer ik het bemerkte een kleiner formaat van steenen gebruikte omdat, zooals hij zeide, en het ook wel waar had kunnen zijn, dat er niet meer van dezelfde soort, zooals er aan de kerk gebruikt zijn te krijgen waren. Had hij ze nu maar beter in verband doen leggen en voor het metselwerk beter gezorgd, doch ik moet bekennen, dat wij tijdens den opbouw menig keer vorst gehad hebben en deze het bouwen der toren niet beter deed zijn. Ik had daarmede nog wel de meeste onaangenaamheid, dan was het bij het metselen der kolommen, die binnen in de kerk moesten staan, waarvan ik lagen heb moeten laten afbreken om de specie boven vermeld, terwijl de toren begon te rijzen, zoodat zij toen elkander toespraken. Nu zal de donder niet meer komen om de hoogte, en stond ik op een oogenblik achter hen en zag mij genooddaakt, wederom rollagen herhaaldelijk meermalen als eens dezelfde te moeten afbreken terwijl de aannemer niet gaarne naar boven klom en meer bedacht was om geld te ontvangen en dat nog wel vóór den tijd, die daartoe bepaald was”¹⁾.

Inwijding Kerk 21 augustus 1839.

Twee maanden voor de met de geestelijkheid en de aannemer afgesproken datum van inwijding neemt pastoor Rademaker al zijn intrek in het woongedeelte van het kerkgebouw, t.w. de pastorie. Hij is dan in de zevende hemel! “De pastorie was in zooverre afgewerkt, dat ik die op St.Jansdag 1839 betrekken kon ³⁾ en sliep ik geheel alleen de voornacht in de nieuwe pastorie, waarin nog weinig ameubelement aanwezig was. Zoodat ik mij ‘s avonds ter rust begaf de geheele pastorie zingende Laudate Dominie doorwandelde en niet minder des morgens toen op den middag van dien dag mijne beminde moeder door mijnen broeder en zuster vergezelde alhier aankwam om bij mij te blijven, alvorens zij alles verkocht had en mij goed in mijn zadel zette, alsmede de HWGeb. Mevrouw Bosch van Drestein in gezelschap, welke uit eigen beweging wilde beloonen om mij eens goed in mijne huishouding te zullen zetten. Dat was immers zeer bemoedigend. En zie daar woonde ik waarlijk als pastoor in eene

pastorie daar ik 22 maanden niet geweten had waar mijn hoofd ter nederleggen in deze hoe ledig bij mijne inbezitneming zoude geheel door Mevrouw gemeubileerd worden, wat ik niet had uitgelokt en dit ook nimmer gewoon was, en ook nimmer had behoeven te doen. Alles, alles, wat ik vroeg was voor de kerk en voor de kerk alleen, mij zelven geheel vergetende en voorbijziende. Evenwel werd het intusschen tijd om aan mij zelven te gaan denken en mijne woning te gaan meubileren, waartoe ik evenwel geene grootsche gedachten had, het meeste kwam van Moeder, wat zij uit de verkoop haare meubelen had uitgehouden, ik had reeds 4 ledikanten in de maak en liet nog een paar bedden maken enz. enz. want ik wist niet, wat ik met de kerkweiding kon noodig hebben. Ik liet reeds een nieuw officie maken met koorkap daarbij van eene zijden stof, welke mijne zuster te Amsterdam aldaar gekocht had, waarvan men tot dien tijd gewoon was de misgewaden te laten maken, omdat men toen weinig of niet met de fabrieken van Lyon of andere bekend was, en dit daarom ook algemeen geschiedde. Middelerwijl had ik bij het voorbijsnellen van den tijd den aannemer aan zijne beloften te herinneren om op den 21 August. klaar te zijn. En moest ik reeds op uitnoodiging voor de kerkconsecratie te denken maar mijn huis te klein voor eene zoo groote feestviering en de gehele HWGeb. familie Bosch van Drakestein willende verzoeken moest ik vele geestelijken achterlaten, doch om allen te verzoeken was ook ondoenlijk. Mevr. Bosch van Drakestein, de Mama zeide mij daarbij, maar pastoor dat zal eene groote onkosten voor UUEr. wezen. Maar zorgt voor alles en geeft mij daarna de rekeningen over, welke ik voor U betalen zal. Zoo gezegd, zoo gedaan! maar alles moest deftig zijn en om mij daarmede niet al te moe te maken liet een goede kok en de banketbakker Maassen van Utrecht komen en gaf aan hen de geheele zorg daarvan over, hetwelk zeer goed aan hen was toevertrouwd, al kostte het dan ook niet weinig. Daar ontving ik eenen brief, waarin ZHUe. de Aartspriester Vermeulen mij de vraag deed of Mgr. de Bisschop van Curium de avond voor de consecratie komen en in mijn huis overnachten kon, wjl dit gemakkelijker was, als ook zijne secretaris van Essen om ook de reliquiën in orde te kunnen brengen, waarop ik antwoordde dat ik mij daar in zeer vereerd vond, en in het voorstel zeer gaarne instemde. De gewenschte dag begon al meer en meer te naderen zoodat ook mijne zorgen al grooter en grooter werden om het werk te doen bespoedigen en alles, alles in goede orde te kunnen hebben, bij eene bijna ondragelijke kiespijn van eenige weken, terwijl de drukte mij tegenhield eene kies te laten trekken, men mij voorgaf dat dit nog van de salpeter togten des nieuwen gebouws veroorzaakt werd en daarom daartoe niet besluiten moest doch daar mij die pijn toch nog al

te lastig was bij alles, wat ik nog te doen had en dan op dien dag der consecratie zelf, zoodat ik zonder iemand er van te spreken naar Amersfoort ging en de churé Bruning er ook nog toe te bewegen moest en den lastigen kies liet uithalen, die bij bevinding hol en alzo onverbeterlijk was en ik daardoor geheel en al van de pijn bevrijd zijnde, wederom kon denken en doen wat noodig was. Eindelijk was het de vooravond van het feest, toen ik reeds alles, alles in gereedheid had, wat er ook gevorderd konde worden, zowel alles wat bij de consecratie onmisbaar was, alsook alles voor de Pontificale mis des Bisschops, buiten en behalve datgene wat ZDHW. zelf daartoe behoefde en eenige bidbankjes, die in de nacht nog ineengeslagen moesten worden. Men had groen gemaakt en van den straatweg af waren guirlandes aangebragt langs welken de Bisschop moest binnen geleid worden. Reeds waren de Aartspriester voorn. de Eerw. Heer van Vree, directeur van Katwijk met eenige geestelijken aangekomen om ZDHW. te verwelkomen. Dit beviel mij zeer goed om de drukte, die ik nog had, en misschien met Martha wel wat al te bekommerd was dat er nergens iets aan ontbreken zou, hoewel er toch wel eenige zorg noodig was in eene nieuwe gemeente, eene nieuwe kerk en huis en ik immers zeggen kon: *Ecce nova facis omnia*, in eene plaats als deze, waar niets voorhanden was, terwijl men in eene gemeente en pastorie, hoe gering, altijd nog iets, hoe gering dan ook te vinden is. Daar naderde eindelijk de Bisschop, die na ingeleid en thee gedronken te hebben zich met de tegenwoordig zijnde geestelijkheid onderhouden bleef en ik de vergunning kreeg om met dezelfs secretaris al het benoodigde voor den volgenden dag na te zien en de relequiën in den kapel, daartoe ingerigt (onze biechtkamer) in orde te plaatsen, waarbij ik zoo gelukkig was, dat ik op alle vragen, hebt gij dit en dat? bevestigend kon antwoorden en ja zeggen, zoodat hij over niets vallen noch struikelen kon, en hem niets te gebieden overbleef, dan te zeggen, toen ik op zijne vraag, hebt gij ook bidbankjes, zeggen moest, die zullen vannacht nog gefabriceerd worden, zorg dan dat zij klaar komen, wijl mijn aannemer, hoe lang hij den dag der consecratie vooruitgeweten of liever had mogen bepalen, in het nouw bragt met nog vele zaken op het laatst te laten aankomen. Nu alles was in de beste orde, waarvoor ik had moeten zorgen, hoe ongewoon eene consecratie in dien tijd ook ware. Daarop werd mij de vraag gedaan: Hebt gij geestelijken verzocht? Ja, genoeg! Ja, hebt gij hen gezegd, wat zij doen moeten? Ja, hebt gij gewaden genoeg? Neen! Hebt gij hen gezegd dat zij de hun benoodigde zullen medebrengen? Ja. Maar als zij dit niet doen? Dan moeten zij er maar zoo naar toe. Ja maar mijnheer pastoor men moet er zoo ligt niet over heen lopen. Men begrijpt hoeveel moeite ik had om mij te bedwingen om mij niet kwaad te

maken en mijn genoeg geheel en al op te offeren met mij er maar af te maken, zoodat hij op de vraag van Mgr. is alles in orde van Essen? ZEw. antwoordde moest: Ja, Mgr.! Evenwel moest er den volgenden dag der consecratie eene botsing tusschen ons ontstaan. Intusschen had mij de Aartspriester gevraagd of ook ZHEw. en de Eerw. Heer van Vree hier logeeren kon, wat ik al mede had aangenomen toen er nog iets anders gebeurde. Johannes Jacobus de Laün was dien avond geboren en wilde en kwam men verzoeken met het doopen tot morgen te mogen wachten, opdat hij in de nieuw gewijde kerk kon gedoopt worden, wat ik in de vergadering der geleerden ging voorstellen, terwijl eenigen van gevoelen waren dat dit kon en geoorloofd was bij de goede gezondheid van het kind, terwijl anderen beweerden dat dit geene reden genoeg was om het doopsel tot morgen en wel op zulk eenen drukken dag uit te stellen waarom ik dan zeide: Welnu dan zal ik hem doopen in de verzierde en verlichte kapel, alwaar de reliquiën rustten, waarmede alle partijen vrede namen. Daar ik nu reeds vier ledikanten bezat en dat des Bisschops zoo deftig was, als ZDHW. het te huis niet beter hebben kon door mijne goede moeder medegebragt, sliep ik zelf dien nacht, zonder dat het bekend was, doch daarna uitkwam, op het kamertje dat nu boven kapel is op de planken, zoodat ik des morgens opgewekt bij de hand was om alles, alles nog eens goed te kunnen nazien. Nu in de sacristij had ik eene klee-tafel doen opslaan en met een groot kleed bedekt en de misgewaden, als voor de consecratie zelf in orde gelegd, een missal voor het altaar en nog eene voor de kleeding des Bisschops had ik klaar gezet. Daar kwamen nog een dertigtal geestelijken aan, die ik nog moest toespreken en die geene kleding hadden behoeven mede te brengen. Ik moest ze hun dus aanwijzen, terwijl het misgewaad voor den Bisschop leggen bleef. De kerk geheel ledig zijnde nam, de consecratie 7 ure een aanvang. Voorwaar indrukwekkend was alles zoowel buiten als binnen de nieuwe kerk hetgeen vooral nog verhoogd werd door de statige en ongekunstelde houding des waardigen Bisschops van Curium aan wien het bijzonder eigen was, alles met eene gepaste deftigheid en goote stichting te verrigten, zoowel de drie herhaalde omgangen om de geheele kerk en pastorie, als zijne gepaste preek, die ZDHW. op eene feauteuil voor de groote kerkdeur gezeten, hield dat daar de groote geheimen op de bergen geschied waren, ook alhier op eenen berg een wonder plaats had, waaraan niemand te voren had durven denken, vermits men geene eigene middelen bezat enz. enz. enz.¹⁾

Pastoor Rademaker beschrijft vervolgens de plechtige ceremonie van de opening der kerk door bisschop Van Curium en tientallen geestelijken uit de omgeving, waarbij ook een loden kistje⁴⁾ met daarin de Arelinquiën” plechtig de

splinternieuwe kerk wordt binnen gedragen. Hierna laat pastoor Rademaker terloops een der belangrijkste beschrijvingen volgen, namelijk die van zijn respect voor de meest eenvoudigen, die er dan in Nederland wonen, namelijk de bewoners van (hoofdzakelijk) plaggenhutten op de wijdsheide in de omgeving: “Daar ik nu volstrekt gewijgerd had om eenige de minste contributie te willen heffen van de geloovigen, welke de consecratie en pontificale mis en predicatie kwamen bijwonen, hoezeer men mij daartoe had trachten over te halen, omdat ik het als eene minstens groote onbillijkheid aanzag, geld af te persen van geloovigen die de kerk hadden helpen bouwen was dezelve, hoewel er geene banken of stoelen voorhanden waren, wel wat volgelopen en zoo als het immers altijd gaat (?) wat ruim van verre na voren aangedrongen, zoodat de secretaris des Bisschops zich daarover bitter beklaagde dat ik niet beter voor de orde gezorgd had en moest zorgen om de menschen terug te dringen, waartoe ik met den besten wil geen middel wist, en mij mede er afmaakte met te zeggen: Och mijnheer, die menschen hebben de kerk gebouwd en hebben mij goed bejegend, hoe kan ik hen dan kwalijk behandelen, want om dit te doen zal men geweld moeten gebruiken, daar woorden niets zullen afdoen, maar hij liet mij geen rust en kwam al wederom en wederom en wel op last des bisschops zoals hij zeide, dat ik zorgen moest om ze ten minste meer naar achteren te dringen, waarop ik antwoordde, dat dit voor mij onmogelijk zou zijn, dit alleen te kunnen doen zonder hulp van anderen, waarom ik vroeg wie der geestelijken mij daarin assisteren wilde, toen de Eerw. Heer P.de Wit, pastoor van Schoonhoven en een paar anderen mij ter hulpe kwamen, wat dan ook niet zeer zacht, zooals ik het voorzien had, geschiedde, waarom men mij naderhand nogal eens zeide: dat ik deze of gene nog al beduidend bij den arm genomen had, want ik had letterlijk geen mensch herkend, zoo had de secretaris mij in de war gebragt en speet het mij te meer, omdat het niet gebaat had, hoewel wij onze achteruit drijving meermalen op gegeven bevel herhaald hadden en wij de moed moesten opgeven en ook plaats aan het altaar en voor den Bisschop genoeg over bleef”¹⁾.

(wordt vervolgd.)

1) “Beschrijving van de oprigting der statie en het bouwen der kerk en pastorie van Soesterberg met vermelding van hetgene, wat daarop betrekking heeft”.

2) Zeer waarschijnlijk bedoelt pastoor Rademaker hier het bezoeken der gelovigen, het toedienen der sacramenten etc.

3) In het “witte kerkje” te Huis ter Heide maakt het woongedeelte nog steeds op dezelfde wijze deel uit van het kerkgebouw.

4) Dit loden kistje is waarschijnlijk in 1953 samen met andere kleinoden, oude brieven etc. bij de onvergeeflijke afbraak van het historisch uiterst waardevolle kerkgebouw in een soort van opruimwaan weggegooid !!!

UIT HET MUSEUM : “ HET WINKELTJE”.

Wim de Kam

Bij de registratie van voorwerpen in het museum is nu het winkeltje op de eerste verdieping aan de beurt. Afgaande op de reacties van bezoekers aan het museum Oud Soest is het winkeltje één van de toppers in het museum. Het opvallende is dat dit niet alleen geldt voor de oudere bezoekers maar ook voor de jongeren.

Allerlei voorwerpen – zoals b.v. een koffiemolen, een weegschaal en de winkelkassa – nodigen als het ware uit om aangeraakt te worden. En aanraken is iets dat in het museum Oud Soest – zij het met beperkingen en onder toezicht – nog is toegestaan. De geschiedenis is dan ook tastbaar aanwezig in het museum. Het winkeltje laat een beeld zien van een winkelinrichting uit de eerste helft van de vorige eeuw. De basisinrichting is afkomstig van een kruidenierswinkel die gevestigd was aan de Nieuwstraat in de wijk 't Hart en eigendom was van de fam.Hilhorst. De overige zaken in het winkeltje zijn afkomstig van diverse andere kleine middenstanders die in Soest gevestigd waren. Het aantal kleine middenstanders was in de eerste helft van de vorige eeuw bepaald niet gering. Uit de interviews die in het kader van het project mondelinge geschiedenis van Soest met oudere inwoners zijn en worden gehouden kan een aardig beeld worden verkregen van de vele winkeltjes die er in Soest vroeger waren. Ook in het foto-archief van de gemeente Soest zijn veel foto's van winkelzaken uit de vorige eeuw. Het is een uitdaging voor de toekomst om een foto tentoonstelling samen te stellen waarbij “oud” en “nieuw” naast elkaar in beeld worden gebracht en de middenstand centraal staat.

Dat het winkeltje een tijdsbeeld presenteert blijkt o.a. uit de prominente aanwezigheid van rookwaren en de reclame daarvoor. Of in die tijd ook in kruidenierszaken in Soest tabakswaren werden verkocht weet ik niet zeker. Wel is bekend dat er in de tijd waarover we het hebben er vele tabakswinkeltjes in Soest waren.

Naast rookwaren zijn ook zeep en andere reinigingsmiddelen volop in het winkeltje voorhanden. Er is wat gesopt en geboend vroeger!

Een aparte plaats is in het winkeltje ingeruimd voor de zelf gemaakte distributiebonnenkist afkomstig uit de kruidenierszaak van de fam.Gerth aan de Laanstraat. In en na de oorlog werden de bonnen daarin keurig gerangschikt bewaard.

Bent u nieuwsgierig geworden naar het winkeltje of wilt u het nog eens opnieuw bekijken, kom dan gerust naar het museum. Steeds meer oudere families in en buiten Soest nemen in het kader van een familiereünie of een verjaardagsviering een bezoek aan het museum in hun programma op. Op afspraak kan dit bezoek ook gepland worden buiten de officiële openingstijden van het museum. (telefoonnr.museum **6023878**, telefoonnummer beheerder **6027238**)

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	035-6018965
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@wanadoo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth,	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer A.J. van den Dijssel,	035-6027238

De contributie bedraagt € 18,15 per jaar

Betaling is mogelijk : - op de postrekening van de penningmeester
Historische Vereniging Soest nr. 54 59 218
- dan wel op de bankrekening van de Vereniging bij
de Rabobank te Soest, rek.nr. 3599.02.235
(Giro van de bank: 21 27 75)

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.

Leden	€ 2,50
Niet-leden	€ 5,00

INHOUDSOPGAVE WINTERNUMMER 2003

	Blz.
Van de voorzitter	1
De viering van 900 jaar Soest in 1929	2
150 jaar Soesterbergsestraat	15
Mariaschool	17
Pastoor Rademaker (deel 6)	19
Uit het museum: Het winkeltje	27

